*Карпова Д. М.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри англійської мови № 2**Національного університету «Одеська морська академія»*

ВАРІАТИВНІСТЬ ЧАСТОТНИХ ХАРАКТЕРИСТИК У МОВЛЕННІ ПРЕДСТАВНИКІВ П'ЯТИ РЕГІОНІВ УЕЛЬСУ

Анотація. Статтю присвячено вивченню територіальної варіативності англійської мови в Уельсі, що має величезне значення, оскільки дослідження валлійського варіанта англійської мови не отримало належного висвітлення в дослідницькій практиці. Ще й досі не визначено статус валлійського варіанта англійської мови, а просодичні особливості її фонологічної системи не стали предметом аналізу в сучасних соціофонетичних студіях. Тривала відмова суспільства від використання валлійської мови призвела до панування англійської в Уельсі. На сьогодні валлійська мова, перебуваючи в стані загального занепаду, усе ж залишається невіддільною частиною громадського життя й проявляється в англійському мовленні мешканців Уельсу. Вплив валлійської мови проявляється на просодичному рівні фонологічної системи мови. Соціопросодичне дослідження мовлення носіїв валлійського варіанту англійської мови показало, що різниця в їхньому мовленні не відхилення від вимовної норми, а варіанти реалізації, які є територіальними маркерами.

У пропонованому дослідженні зроблено спробу вивчити варіативний характер просодичних ознак в п'яти регіонах Уельсу – північному, центральному, південному, південно-східному й південно-західному. Особливу увагу приділено аналізу частотних характеристик мовлення, параметрам діапазону частоти основного тону (далі – ЧОТ), який є одним з провідних параметрів ідентифікації регіонального мовлення.

Отримані методом інструментального аналізу результати свідчать про наявність у мовленні мешканців Уельсу як просодичних рис, притаманних мовленню британців, так і специфічних просодичних ознак, притаманних мовленню мешканців Уельсу, що виявляє своєрідність валлійського варіанта англійської мови в царині просодії, зокрема варіативний характер діапазону ЧОТ.

Проведене дослідження показало доцільність дослідження сучасних тенденцій у розвитку англійської мови в Уельсі, допомогло виявити характерні зміни в просодичній поведінці мешканців Уельсу й дослідити їх в регіональному аспекті.

Ключові слова: територіальна варіативність, Уельс, регіональне мовлення, просодичні особливості, частотний діапазон, валлійський.

Постановка проблеми. Дослідження англійської мови, яка функціонує в Уельсі, свідчить, що вона, обслуговуючи територіальні й національні спільноти, становить макросистему, що складається з мовних підсистем національної й територіальної реалізації. Приналежність індивідуума до тієї чи іншої територіальної групи безпосереднім чином впливає на його мовленнєву поведінку. Саме тому дослідники приділяють значну увагу вивченню мовленнєвих моделей пред-

ставників різних територіальних груп, визнаючи їхній вплив на загальну систему мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки виконано низку цікавих досліджень з вивчення просодичних особливостей мовлення представників різних територіальних груп, пов'язаних з дією певних вікових і гендерних груп. Цій темі присвятили увагу такі вітчизняні й іноземні дослідники: О. Р. Валігура, В. С. Григораш, О. Б. Рубчак, Г. В. Гальянт, Т. І. Шевченко та інші.

Проблема взаємодії соціальних і територіальних чинників у вимовних характеристиках англійської мови Великої Британії перебуває в центрі уваги сучасних соціофонетичних студій. Чільне місце серед дослідницьких праць посідають розвідки, присвячені питанням територіальної й соціальної диференціації діалектів, специфічних для тих чи інших груп населення. Функціонування валлійського варіанта англійської мови висвітлено в розробках іноземних лінгвістів, зокрема Р. Вальтерса, П. Тренча, А. Томаса, О. Бродович. У роботах авторів зазначено, що валлійська англійська, яка існує на території Уельсу, складається із взаємодії англійської та валлійської мов, і в сучасній ситуації двомовності спостерігається взаємопроникнення елементів двох фонологічних систем.

Відкритим залишається питання, пов'язане з визначенням просодичних ознак мовлення представників тих діалектних зон, які існують на території Уельсу.

Метою статті є визначення регіонально зумовлених просодичних, зокрема частотних, характеристик мовлення представників п'яти регіонів Уельсу.

Для досягнення мети дослідження виконано такі завдання: висвітлено поняття діалектної мови, зіставлені літературна й діалектна мови, визначено статус англійської мови в Уельсі та виявлено основні частотні просодичні маркери валлійського варіанта англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Поняття «діалектна мова» по-різному трактується вітчизняними й іноземними лінгвістами. О. О. Селіванова визначає діалектну мову як форму мовного існування, що використовується як засіб безпосереднього побутового спілкування на певній обмеженій території й характеризується відносною єдністю різних мовних рівнів системи й відповідними відбитками культурних традицій [8]. Л. І. Бараннікова розуміє діалектну мову як сукупність діалектів англійської мови, «явище історично мінливе, що об'єднує різні діалектні мовні форми, статус, роль і соціальні функції яких істотно змінюються в ході розвитку загальноанглійської мови» [1, с. 104–105].

Якщо зіставити літературну мову й діалекти, можна помітити як загальні риси їхнього розвитку, так і відмінності.

Загальні риси розвитку обумовлені одними й тими ж мовними й соціальними факторами. Відмінності спричинені розбіжністю функцій літературної мови й діалектів [2, с. 22]. Так, літературна мова характеризується своєю поліфункціональністю, у той час як функцією діалектів є передусім побутове спілкування.

Функціональні й стиліові відмінності літературної мови й діалектів обумовлюють розбіжність у характері їхніх систем. Поліфункціональність літературної мови вимагає постійного збагачення й розвитку її системи, тому літературна мова багатіша й складніша за діалекти. На відміну від літературної мови збагачення діалектів призводить до руйнування їхніх систем, оскільки відбувається зазвичай шляхом додавання елементів літературної мови. І літературна мова, і діалекти є варіантами реалізації загальномовної системи.

Як відзначив В. М. Жирмунський, однією з основних відмінностей між літературною мовою й діалектами є соціальні функції, при цьому літературна мова й діалекти «зв'язані між собою складною взаємодією, ієрархічною супідрядністю й боротьбою, що обумовлена загальними напрямками соціального розвитку певної епохи й країни» [5, с. 15–16].

На думку Ю. А. Жлуктенко, національна літературна мова формується на базі діалекту. При цьому можливий зсув діалектної бази, витиснення певних мовних елементів за межі норми. В. Н. Ярцева вважає, що «витискувані діалектні риси при формуванні літературних норм і оцінці всього мовного матеріалу як «правильного» і «неправильного» з точки зору встановлених нормативів можуть усуватися або в область соціальних діалектів-жаргонів, або в якості архаїзмів ставати надбанням мови» [12, с. 121]. Таким чином, можна говорити про тісну взаємодію й взаємозбагачення різних форм існування мови.

Діалект, якому властива більша варіативність у порівнянні з літературною мовою, характеризується нестабільністю деяких мовних елементів і більшою мінливістю, може змішуватися з іншими діалектами.

А. Д. Швейцер визначає діалект як «територіально замкнений різновид мови, обмежений сферою народно-розмовного мовлення, який протистоїть нормованій літературній мові». Під варіантом літературної мови розуміється «територіальний різновид єдиної нормованої літературної мови». Варіант національної мови, на думку вченого, це «сукупність територіально обмеженого варіанта літературної мови й територіальних діалектів, що розташовані в межах її ареалу» [10, с. 20].

Дослідники валлійського варіанта англійської мови по-різному підходять до питання про стандартний варіант англійської мови в Уельсі.

П. Традгіл (P. Trudgill) [15] також говорить про використання стандартної англійської мови в Уельсі, однак він відзначає присутність соціальної варіативності в регіоні, що демонструє акцент мешканців Уельсу. А. Томас (A. Thomas) пише про регіонально модифікований варіант Received Pronunciation [14].

Залишається відкритим питання про статус варіанта англійської мови, яким користуються мешканці Уельсу, про його позицію в цій ієрархії, а також про коректний термін для позначення цього варіанта. В англомовній літературі існує кілька поглядів щодо цієї проблеми.

Найпоширенішим у літературі терміном є *Welsh English*, який зустрічається в енциклопедичних статтях, присвячених валлійському варіанту англійської мови, а також широко використовується в англійських ЗМІ.

У пропонованому дослідженні ми будемо оперувати терміном «валлійський варіант англійської мови» для опису його просодичних особливостей в різних територіальних спільнотах Уельсу.

Для виявлення диференційних просодичних ознак мовлення мешканців Уельсу було обрано п'ять територіальних областей. На півночі це *Голігед*, у центрі – *Ньютаун*, на півдні – *Свонсі*, *Ньюпорт* – у південно-східній частині Уельсу й *Пемброк* – у південно-західній.

Методом інструментального аналізу було виявлено наступні частотні показники: максимальне й мінімальне значення ЧОТ (у Гц); максимальний діапазон ЧОТ (у Гц); середній рівень ЧОТ (у Гц), а також характер реалізації діапазону ЧОТ (у відносних одиницях). Отримані результати дають змогу простежити відмінності в частотних характеристиках у мовленні інформантів з п'яти регіональних груп Уельсу.

Найширший діапазон ЧОТ було зафіксовано в мовленні інформантів зі Свонсі (південь Уельсу) й Ньюпорта (200 Гц та 195 Гц відповідно). У мовленні представників півночі (Голігед) спостерігається значне звуження діапазону ЧОТ до 145 Гц. У мовленні представників південного заходу (Пемброк) діапазон ЧОТ демонструє середні показники й становить 160 Гц.

Отримані параметри діапазону ЧОТ, що є одним з провідних параметрів ідентифікації регіонального мовлення [7, с. 3], показали, що така просодична характеристика нарізно реалізується в різних регіонах Уельсу.

Говорячи про територіальну диференціацію діалектів, зазначимо специфічні ситуації для різних груп населення, наприклад сільських і міських мешканців.

Відомо, що міські діалекти ближчі до мовної норми, ніж сільські, що обумовлено поширенням мови через торгівлю, освіту та інші соціальні контакти [11, с. 144].

Дослідження мовних ситуацій у місті й у сільській місцевості показують, що для останньої двомовність є типовою з різним співвідношенням використання двох мов, у той час як у містах використовується переважно мова офіційного

Рис. 1. Частотний діапазон у різних територіальних областях Уельсу (у Гц)

спілкування [6, с. 101; 13, с. 6]. Для сільської місцевості типова двомовність з різним співвідношенням використання двох конкретних мов [9, с. 170].

Широкий діапазон ЧОТ у мовленні мешканців півдня і південного сходу Уельсу можна пояснити як географічною близькістю до столиці (Кардіффа), центру стандартної вимови, так і прагненням до підвищеної нормативності, що відзначено англійськими діалектологами в кельтських регіонах [14; 17].

Фактор географічної віддаленості від центрів, від столиці визначає поступове звуження діапазону в інформантів з Голігеда й Ньютауна (рис. 1). Ці результати відповідають раніше висловленій думці П. Традгілла про вплив центрів урбанізації на прилеглі райони [16, с. 81–88].

Особливим проявом регіональної варіативності можна вважати звуження діапазону в мовленні інформантів півночі Уельсу (рис. 2).

Для зіставлення висотної реалізації ЧОТ у територіальних групах обчислювався частотний діапазон між середньою частотою мовлення інформанта й максимальним рівнем ЧОТ (позитивний інтервал) і її мінімальним рівнем (негативний інтервал). Співвідношення позитивного й негативного інтервалів допомагає визначити характер діапазону ЧОТ, а саме встановити, в якому регістрі, верхньому чи нижньому, реалізується діапазон голосу інформантів. За основу цієї характеристики було взято таку шкалу реалізації ЧОТ: число, що дорівнює одиниці, – рівномірна реалізація діапазону ЧОТ в обох регістрах;

Рис. 2. Територіальне варіювання ЧОТ (у Гц)

Рис. 3. Узагальнений тональний контур мовлення п'яти територіальних областей Уельсу

Таблиця 1

Характер реалізації діапазону ЧОТ в досліджуваних територіальних групах

Регіон	Північ (Голігед)	Центр (Ньютаун)	Південь (Свонсі)	Південно-східний регіон (Ньюпорт)	Південно-західний регіон (Пембрук)
	1,5	1,6	1,2	1,4	1,3

число, більше за одиницю, – діапазон голосу реалізується у верхньому регістрі; число, менше за одиницю, – діапазон реалізується в нижньому регістрі.

У досліджуваних територіальних групах діапазон реалізовувався у верхньому й нижньому регістрах.

У мовленні інформантів з Голігеда, Ньютауна й Пембрука діапазон реалізується у верхньому регістрі. Інформанти зі Свонсі й Ньюпорта використовують можливості голосу в дещо нижчому регістрі (табл. 1).

Проведений аналіз частотних характеристик дав змогу виділити низку ознак, притаманних кожній територіальній області Уельсу. Отримані результати допомогли скласти динамічний інтонаційний портрет, для побудови якого вживався метод узагальненого інтонаційного контуру (УІК), розроблений в лабораторії експериментальної фонетики (ЛЕФ) Одеського національного університету імені І. І. Мечникова [7]. Цей метод дав можливість відтворити динаміку тональної структури кожного з досліджуваних 5 регіонів Уельсу (рис. 3).

Висновки. Таким чином, отримані методом інструментального аналізу результати свідчать про наявність у мовленні мешканців Уельсу як просодичних рис, притаманних мовленню британців, так і специфічних просодичних ознак, притаманних мовленню мешканців Уельсу, що виявляє своєрідність валлійського варіанта англійської мови в царині просодії, зокрема варіативний характер діапазону ЧОТ.

Проведене дослідження показало доцільність дослідження сучасних тенденцій у розвитку англійської мови в Уельсі, дало змогу виявити характерні зміни в просодичній поведінці мешканців Уельсу й дослідити їх в регіональному аспекті.

Література:

- Баранникова Л. К проблеме социальной и структурной изменчивости диалекта. Ленинград : Вопр. соц. лингвистики, 1970. 314 с.
- Баранникова Л. О специфике развития и изменения разных компонентов общественного языка. *Язык и общество. Вып. 2. Саратов : Издательство Саратовского университета*, 1970. С. 19–34.
- Білецька С. Варіативність просодичних параметрів у мовленні британської молоді (інструментально-фонетичне дослідження): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови». Одеса, 2017. 18 с.
- Виноградов В. Диглоссия. *Языкознание. Большой энциклопедический словарь* / гл. ред. В. Н. Ярцева. – Москва : Большая российская энциклопедия, 1998. С. 136.
- Жирмунский В. Национальный язык и социальные диалекты. Ленинград : Художественная литература, 1936. 298 с.
- Жирмунский В. Проблемы социальной диалектологии. *Известия АН СССР. Серия литературы и языка*. Москва : Наука, 1964. Т. 23. Вып. 2. С. 99–112.
- Присяжнюк О. Просодичні особливості територіальних типів британської вимови (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі шести територіальних типів британської вимови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови». Одеса, 2004. 20 с.
- Селіванова О. Сучасна лінгвістика [термінологічна енциклопедія]. Полтава : Довкілля – Київ, 2006. 716 с.
- Табуре-Келлер А. К изучению двуязычия в социологическом плане. *Новое в лингвистике. Вып. VI. Языковые контакты*. Москва : Прогресс, 1972. С. 170–182.
- Швейцер А. Очерк современного английского языка в США. Москва : Высшая школа, 1963. 154 с.
- Шевченко Т. Коммуникативные функции социальной вариативности интонации (экспериментально-теоретическое исследование на материале английского языка) : автореф. дис. ... докт. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1990. 48 с.
- Ярцева В. Об изменении диалектной базы английского национального литературного языка. *Вопросы формирования и развития национальных языков. Труды института языкознания*. Москва : Изд-во Академии наук СССР, 1969. С. 90–121.
- Milroy J. Regional Accents of English: Belfast. Belfast : Blackstaff Press Ltd., 1981. 113 p.
- Thomas A. Welsh English. *Language in the British Isles*. Cambridge : Cambridge University Press, 1984. P. 178–194.
- Trudgill P. International English: A Guide to Varieties of Standard English. London : Arnold, 1985. 130 p.
- Trudgill P. Sociolinguistics: An introduction. Harmonds. Worth-Middlesex : Penguin Books, 1980. 189 p.
- Wells J. Local Accents in England and Wales. *Journal of Linguistics*. 1982. Vol. 6. 350 p.

Karpova D. The variation of frequency characteristics in the speech of five regions of Wales representatives

Summary. The article is dedicated to the study of territorial variation of English in Wales, which is of great importance due to the fact that the investigation of Welsh English hasn't got due attention in the research practice. The status of the Welsh English hasn't yet been distinguished and the prosodic peculiarities of its phonological system hasn't ever been the subject of sociophonetic studies. A long society denial from Welsh English usage led to prevalence of the English language in Wales. The present day situation of the Welsh language though being in decay still remains an integral part of social life and manifest itself in the English language of the Welsh people. The influence of the Welsh language is revealed on the prosodic level of language phonological system. The socioprosodic investigation of the Welsh English speakers demonstrated that differences in the speech of the Welsh doesn't show deviation from pronunciation norm but variants of realization, defined by territorial marker.

The present instrumental investigation revealed in the speech of the analysed informants from Wales both general prosodic features peculiar for British speech and specific prosodic means, distinctive for Welsh speaker, which reveal originality of the Welsh variant of English in the sphere of prosody, in particular the variable character of frequency range, which is a reliable marker of speakers regional identity.

The research under analysis showed the expediency of the study of modern tendencies in the development of the English language in Wales, allowed to reveal certain changes in the prosodic behavior of the Welsh inhabitants and to see them clearly in the regional aspect.

Key words: territorial variation, Wales, regional speech, prosodic peculiarities, frequency range, Welsh.